

Bartosz Ziemblicki

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Kancelaria Prawna ZKZ

WSPÓLPRACA POLSKI ~ ~ Z MIĘDZYNARODOWYMI ORGANIZACJAMI GOSPODARCZYMI W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWEJ

Streszczenie: W okresie transformacji ustrojowej Polska ściśle współpracowała z międzynarodowymi organizacjami gospodarczymi, jakimi są Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Światowa Organizacja Handlu. Głównymi celami tej współpracy były pozyskanie kapitału na przeprowadzenie reform gospodarczych, a także wzrost obrotów handlowych z zagranicą i wzmocnienie wiarygodności Polski na arenie międzynarodowej. Pomoc udzielana przez Bank Światowy oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy jest warunkowa. Dlatego organizacje te miały realny wpływ na polskie prawodawstwo. Jeśli chodzi o członkostwo w Światowej Organizacji Handlu, to uzależnione jest ono od ratyfikacji kilkunastu porozumień handlowych, nakładających na państwo szereg obowiązków. Ingerencja międzynarodowych organizacji gospodarczych w wewnętrzne sprawy beneficjenta nie zawsze przynosi pozytywne rezultaty. Problem ich prawnej odpowiedzialności w takich przypadkach pozostaje aktualny do dzisiaj.

Słowa kluczowe: prawo gospodarcze, Bank Światowy, Światowa Organizacja Handlu, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, współpraca gospodarcza i reformy gospodarcze.

DOI: 10.15611/pn.2014.362.32

1. Wstęp

W 1989 roku Polska rozpoczęła proces reform, mających na celu zmianę ustroju gospodarczego z centralnie planowanego na rynkowy. Główne problemy w tamtym okresie stanowiły inflacja, deficyt budżetowy, dług zagraniczny, potrzeba przyciągnięcia kapitału zagranicznego i przeprowadzenie prywatyzacji¹. Wprowadzenie i usankcjonowanie nowego ładu było czasochłonne. Dość powiedzieć, że dopiero

¹ K. Kołodziejczyk, *Współpraca Polski z międzynarodowymi instytucjami finansowymi*, [w:] S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Warszawa 2012, s. 223.

w 1997 roku miało miejsce uchwalenie nowej Konstytucji², zgodnie z którą podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej stanowi społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych³. Polskie reformy ustrojowe możliwe były dzięki wsparciu kapitałowemu, pochodzącemu od międzynarodowych instytucji finansowych, to jest Banku Światowego⁴ i Międzynarodowego Funduszu Walutowego⁵. Istotną rolę w procesie otwierania się polskiej gospodarki na świat odegrał także GATT⁶, a zwłaszcza Światowa Organizacja Handlu⁷.

2. Współpraca Polski z Międzynarodowym Funduszem Walutowym

MFW został utworzony 27 grudnia 1945 roku, a działalność operacyjną zaczął 1 marca 1947 r. Pół roku później został uznany za wyspecjalizowaną organizację ONZ. Polska należała do państw założycielskich MFW, jednak jej współpraca z organizacją nie zawsze przebiegała wzorowo. Na skutek napięć politycznych między państwami Zachodu i Wschodu Polska wystąpiła z Funduszu w 1959 roku⁸. Bezpośrednią przyczyną był brak zgody MFW na to, aby Polska całość kwoty udziałowej wpłaciła w swojej walucie narodowej⁹.

Po doświadczeniach kryzysu gospodarczego lat siedemdziesiątych Polska złożyła w 1979 roku wniosek o akcesję. Wprowadzenie stanu wojennego skutecznie wstrzymało proces reintegracji z MFW. Polska ponownie została członkiem Fundu

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, Dz.U. 1997, nr 78 poz. 483 z późn. zm.; na temat wprowadzania Konstytucji zob. B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001, s. 21-40.

³ Art. 20 Konstytucji.

⁴ Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego, zawarta w Bretton Woods dnia 22 lipca 1944 r., Dz.U. 1948, nr 40 poz. 292. Obecnie należałoby mówić raczej o Grupie Banku Światowego, nie jest to bowiem jedna instytucja, lecz pięć powiązanych ze sobą następujących podmiotów: Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (The International Bank for Reconstruction and Development, IBRD), istnieje od 1946 r. Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (The International Development Association, IDA), istnieje od 1960 r. Międzynarodowa Korporacja Finansowa (The International Finance Corporation, IFC), istnieje od 1956 r. Wielostronna Agencja Gwarancji Inwestycji (The Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA), istnieje od 1988 r. Międzynarodowe Centrum Porozumień i Arbitrażu (The International Center for Settlement of Investment Disputes, ICSID), istnieje od 1966 r. Najczęściej jednak to pierwsza z powyższych instytucji utożsamiana jest z Bankiem Światowym i często obie nazwy stosowane są zamiennie.

⁵ Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, zawarta w Bretton Woods dnia 22 lipca 1944 r., Dz.U. 1948, nr 40, poz. 290.

⁶ Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu, podpisany w Genewie dnia 30 października 1947 r. (General Agreement on Tariffs and Trade).

⁷ Porozumienie ustanawiające Światową Organizację Handlu, zawarte w Marakeszu dnia 15 kwietnia 1994 r., Dz.U. 1995, nr 98, poz. 483.

⁸ K. Kołodziejczyk, wyd.cyt., s. 224.

⁹ Istniał obowiązek wpłacenia 25% kwoty w dolarach amerykańskich.

szu dopiero w 1986 roku, a więc na trzy lata przed transformacją ustrojową. Wraz z jej rozpoczęciem Polska zaczęła korzystać z pomocy finansowej MFW. Podpisała trzy umowy kredytowe typu Stand-by Arrangements oraz jedną typu Extended Fund Facility. Były to kredyty średnioterminowe (3-5 lat). Łączna kwota do dyspozycji to ok 2,6 mld jednostek SDR¹⁰, z których Polska wykorzystwała niewiele ponad 1 mld¹¹. Należy dodać, że te kredyty zostały spłacone przez Polskę przed terminem, a mianowicie już w 1995 roku, i aż do 2009 roku Polska nie korzystała z pomocy finansowej MFW¹². Ponadto dzięki współpracy Polski z Funduszem możliwe było podpisanie w 1991 roku umowy oddłużeniowej z członkami tzw. Klubu Paryskiego¹³, dotyczącej kwoty ok. 16,5 mld dolarów (czyli 50% zadłużenia)¹⁴. Pieniądze z Funduszu pozwoliły także na zredukowanie polskiego zadłużenia wobec banków komercyjnych z Klubu Londyńskiego¹⁵ o 7,7 mld dolarów (także 50% zadłużenia)¹⁶.

Współpraca z MFW oczywiście kosztuje, bo pożyczane pieniądze trzeba zwrócić. Ale oprócz dostępu do kapitału bardzo istotnym skutkiem współpracy z tą instytucją jest wiarygodność finansowa na arenie międzynarodowej. Ocena gospodarki danego państwa przez MFW znacząco wpływa na rating kraju jako kredytobiorcy¹⁷. Dlatego - aby przeprowadzić reformy finansowe na rynku kapitałowym - Polska musiała działać zgodnie z zaleceniami MFW.

3. Współpraca Polski z Bankiem Światowym

Bank Światowy pierwotnie skupiał się na odbudowie ze zniszczeń po II wojnie światowej, a następnie na rozwoju gospodarczym państw, ze szczególnym uwzględnieniem państw najbardziej ubogich. Z czasem akcent został położony na zwalczanie ubóstwa¹⁸.

¹⁰ Special Drawing Rights (specjalne prawo ciągnięcia) jest jednostką obliczeniową określoną przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Kwoty przelicza się na waluty krajowe państw członkowskich, a kurs ustala się zgodnie ze sposobem przeliczenia przyjętym przez MFW dla swoich transakcji i operacji. Kursy walut są publikowane na stronie internetowej MFW.

¹¹ K. Kołodziejczyk, wyd.cyt., s. 226.

¹² Tamże.

¹³ Nieformalna grupa najbogatszych krajów świata, reprezentowanych przez wysokich urzędników do spraw finansów, która zajmuje się usługami finansowymi, jak restrukturyzacja i umarzanie długów krajów. Dłużnicy są zwykle rekomendowani przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy, gdy zawiodą inne metody oddłużania.

¹⁴ B. Sulimierski, *Problemy zadłużenia zagranicznego i jego obsługi*, [w:] *Zagraniczna polityka handlowa 1996/1997*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1998, s. 12.

¹⁵ Nieformalne stowarzyszenie ok. 500 banków komercyjnych, powstałe w 1976 r. w celu restrukturyzacji zadłużenia poszczególnych państw-dłużników. W odróżnieniu od Klubu Paryskiego zrzesza wierzycieli prywatnych.

¹⁶ B. Sulimierski, wyd.cyt., s. 12.

¹⁷ K. Burak, *Rola Banku Światowego w procesie integracji Polski z Unią Europejską*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, 2005, nr 1123, s. 11.

¹⁸ A. McBeth, *A Right by any Other Name: The Evasive Engagement of International Financial Institutions with Human Rights*, „George Washington International Law Review” 2008-2009, vol. 40, s. 1112-1114.

Stosunki Polski z Bankiem Światowym przed transformacją ustrojową były podobne do stosunków z MF W. Polska była jednym z założycieli Banku, następnie wystąpiła z niego w 1950 roku, jako powód podając odmowę udzielenia jej pożyczki. Członkiem stała się ponownie w 1986 roku. Ścisła współpraca rozpoczęła się w 1989 roku. Polska została sklasyfikowana jako państwo rozwijające się o średnio niskich dochodach. W latach 1990-1995 Bank uruchomił dla Polski 24 linie kredytowe, a w kolejnych 5 dalsze 11 linii. Suma kredytów przekroczyła 5 mld dolarów¹⁹. Bank świadczył także usługi techniczne, doradcze i analityczne. Głównymi beneficjentami były poszczególne ministerstwa, ale także państwowe firmy sektora kolejowego, telekomunikacyjnego i energetycznego. Jeśli chodzi o wpływ relacji z Bankiem na polskie prawodawstwo, to niewątpliwie współpraca ta wpłynęła na przyjęcie ustawy Prawo bankowe²⁰, ustawy Prawo ochrony środowiska²¹, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych²² czy ustawy o portach i przystaniach morskich²³. Reforma emerytalna przeprowadzona została również przy znaczącym udziale fachowców z Banku²⁴.

Po 2000 roku współpraca Polski z Bankiem straciła na intensywności, głównie z uwagi na ściślejszą współpracę między Polską a Unią Europejską. Chodzi przede wszystkim o bezzwrotną pomoc w ramach programu PHARE, a także kredyty udzielane przez Europejski Bank Inwestycyjny²⁵. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że ok. połowy pomocy finansowej ze strony Banku na rzecz państw, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 roku, trafiło do Polski (przy czym Malta i Cypr w ogóle z pomocy Banku nie korzystały)²⁶.

4. Współpraca Polski ze Światową Organizacją Handlu

Światowa Organizacja Handlu powołana została w 1994 roku. Jednak jest ona następcą istniejącej od 1947 roku organizacji GATT. Polska nie była założycielem GATT. Dopiero 10 lat po powstaniu organizacji uzyskała status obserwatora²⁷. Członkostwo zaś otrzymała po kolejnych 10 latach²⁸. Głównym zobowiązaniem Polski było zapewnienie corocznego wzrostu importu, co zostało nieco uelastycznione

¹⁹ K. Kołodziejczyk, wyd.cyt., s. 234.

²⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, Dz.U. 1997, nr 140, poz. 939.

²¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, Dz.U. 2001, nr 62, poz. 627.

²² Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Dz.U. 1996, nr 118, poz. 561.

²³ Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich, Dz.U. 1997, nr 9, poz. 44.

²⁴ K. Burak, wyd.cyt., s. 11.

²⁵ Tamże, s. 6.

²⁶ Tamże, s. 8.

²⁷ Dokument GATT SR 12/1 z 22 października 1957 roku.

²⁸ Zob. A.I. Douglass, *East-West trade: The Accession of Poland to the GATT*, "Stanford Law Review" 1972, t. 24, nr 4.

obliczaniem średniej z kilku lat²⁹. Jednakże od drugiej połowy lat siedemdziesiątych Polska miała problemy z wypełnieniem przyjętych obowiązków. W konsekwencji w 1982 roku Stany Zjednoczone zawiesiły stosowanie wobec Polski klauzuli najwyższego uprzywilejowania, co zbiegło się z wprowadzeniem stanu wojennego³⁰.

Zaangażowanie Polski w GATT zintensyfikowało się w czasie rundy urugwajskiej (1986-1994). W 1990 roku Polska rozpoczęła re negocjacje w sprawie warunków członkostwa w organizacji, co doprowadziło do zawarcia nowego porozumienia w 1994 roku, na pół roku przed powstaniem WTO. Dzięki temu Polska była jednym z założycieli nowej organizacji, jednak przez pierwsze pół roku jej istnienia uczestniczyła w niej jako obserwator, bowiem z obawy o swój bilans płatniczy zwlekała z ratyfikacją³¹.

Członkostwo w WTO miało większy i bardziej bezpośredni wpływ na polskie prawodawstwo gospodarcze niż udział w Banku Światowym i Międzynarodowym Funduszu Walutowym, które oddziaływały głównie na polskie finanse. Polska przyjęła³² kodeks celny³³, ustawę o administrowaniu obrotem z zagranicą³⁴, ustawę o ochronie przed dumpingiem³⁵, ustawę o pomocy publicznej dla przedsiębiorców³⁶, ustawę o ochronie przed towarami subsydiowanymi³⁷ czy ustawę o ochronie przed nadmiernym przywozem towarów³⁸. Istotnym impulsem dla polskiego prawodawstwa było także przystąpienie do porozumienia TRIPS. Zaowocowało ono uchwaleniem ustawy Prawo własności przemysłowej³⁹, ustawy o prawie autorskim⁴⁰, ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów⁴¹ czy ustawy o nasiennictwie⁴². Reformy te ułatwiły akcesję Polski do OECD (1996) oraz Unii Europejskiej (2004).

²⁹ J. Woźnowski, *Polska w GATT*, Warszawa 1974, s. 221 -214.

³⁰ A. Wróbel, *Polska w Światowej Organizacji Handlu*, [w:] S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Warszawa 2012, s. 341.

³¹ Tamże, s. 342.

³² Za A. Wróbel, wyd.cyt., s. 344-345; zob. także J. Kaczurba, *Polska w WTO*, [w:] J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), *Polska w WTO*, Warszawa 2001, s. 81-87.

³³ Ustawa z dnia 9 stycznia 1997 r. - Kodeks celny, Dz.U. 1997, nr 23 poz. 117.

³⁴ Ustawa z dnia 11 grudnia 1997 r. o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie specjalnym, Dz.U. 1997, nr 57, poz. 1026.

³⁵ Ustawa z dnia 11 grudnia 1997 r. o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów po cenach dumpingowych, Dz.U. 1997, nr 157, poz. 1028.

³⁶ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, Dz.U. 2000, nr 60, poz. 704.

³⁷ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów subsydiowanych, Dz.U. 2002, nr 125, poz. 1063.

³⁸ Ustawa z dnia 11 grudnia 1997 r. o ochronie przed nadmiernym przywozem towarów na polski obszar celny.

³⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. - Prawo własności przemysłowej, Dz.U. 2001, nr 49, poz. 508.

⁴⁰ Ustawa z dnia 4 lutego 1999 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83.

⁴¹ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz.U. 2000, nr 122, poz. 1319.

⁴² Ustawa z dnia 24 listopada 1995 r. o nasiennictwie, Dz.U. 1995, nr 149, poz. 724.

Polska wykorzystywała możliwości, jakie daje WTO w zakresie dochodzenia swoich roszczeń handlowych⁴³. Trzykrotnie występowała o rozstrzygnięcie sporu na forum organizacji: przeciwko Tajlandii w sprawie stali⁴⁴, przeciwko Słowacji w sprawie cukru⁴⁵ i przeciwko Czechom w sprawie wieprzowiny⁴⁶. Pierwsza z nich zakończyła się przyznaniem Polsce racji, druga ugodą, a w trzeciej Polska poprzestała na konsultacjach⁴⁷. Raz toczyło się postępowanie przeciwko Polsce, wszczęte przez Indie, a dotyczące samochodów⁴⁸. Sprawa zakończyła się ugodą.

Polska zaangażowała się w rozmowy w ramach rurydy negocjacyjnej z Doha, prezentując swoje stanowisko na kilku konferencjach⁴⁹. Jednakże przystąpienie do Unii Europejskiej znacząco ograniczyło możliwości Polski, bowiem nastąpiło przekazanie Komisji Europejskiej kompetencji w zakresie polityki handlowej⁵⁰. Warto zauważyć, że inaczej niż w GATT, w WTO członkami są zarówno państwa członkowskie Unii Europejskiej, jak i sama Unia⁵¹.

5. Odpowiedzialność międzynarodowych organizacji gospodarczych

Jak wynika z powyższych rozważań, współpraca z międzynarodowymi organizacjami gospodarczymi oznacza nie tylko dostęp do kapitałów i rynków zbytu, lecz także spełnianie wymagań stawianych przez te organizacje. Kredyty i pożyczki Banku Światowego oraz Międzynarodowego Funduszu Walutowego udzielane są warunkowo, o ile beneficjent przedsięwzięcie określone działania organizacyjne i prawne w szeroko pojętej sferze gospodarczej. Teoretycznie organizacje te przy udzielaniu wsparcia nie mogą stosować kryterium ocen innych niż gospodarcze⁵², w praktyce

⁴³ Zob. J.J. Michałek, J. Piotrowski, *Rozstrzygnięcie sporów*, [w:] J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), *Polska w WTO*, Warszawa 2001, s. 258 i nast.

⁴⁴ Spór nr 122.

⁴⁵ Spór nr 235.

⁴⁶ Spór nr 289.

⁴⁷ Szczegóły spraw dostępne są na stronie http://wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm [dostęp 18.07.2014].

⁴⁸ Spór nr 19.

⁴⁹ A. Wróbel, wyd.cyt., s. 347-349 oraz 354.

⁵⁰ Art. 3 ust. 1 pkt 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 326 z 26 października 2012; także art. 207 TFEU.

⁵¹ Szerzej M. Sztąborowska, *Wspólnoty Europejskie w Światowej Organizacji Handlu - aspekty prawne*, „Wspólnoty Europejskie” 2005, nr 5, s. 16; A. Nowak-Far (red.), *Prawo Światowej Organizacji Handlu a Unia Europejska*, Warszawa 2008, s. 1-10; B. Ziemblicki, *Przyczyny i skutki jednoczesnego członkostwa Wspólnot Europejskich i ich państw członkowskich w Światowej Organizacji Handlu*, „Spotkania Europejskie” 2009, nr 2.

⁵² Art. IV sekcja 10 Umowy o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju przewiduje zakaz zaangażowania politycznego Banku i jego pracowników. W trochę podobnym duchu sformułowany jest art. 4 par. 3b Umowy o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

nierządki biorą jednakże pod uwagę inne czynniki⁵³. Bank i MFW monitorują wykorzystanie środków i odstępstwa od uzgodnionych z nimi działań i reform mogą spowodować wstrzymanie dalszych transz bądź odmowę udzielenia kolejnych kredytów.

Z kolei Światowa Organizacja Handlu działa na zasadzie jednego przedsięwzięcia, co oznacza, że nie można przystępować do poszczególnych jej porozumień, a jedynie do wszystkich naraz. Załączniki do Porozumienia do umowy i związane z nimi instrumenty prawne zawarte w załącznikach nr 1, 2 i 3 stanowią integralne części tego Porozumienia. Umowy te określane są mianem wielostronnych porozumień handlowych (Multilateral Trade Agreements)⁵⁴. Jedynie umowy wymienione w załączniku nr 4 stanowią część Porozumienia tylko dla tych członków, którzy je przyjęli, i nie są wiążące dla pozostałych⁵⁵. Określane są mianem fakultatywnych porozumień handlowych (Plurilateral Trade Agreements). A zatem członkostwo w WTO wiąże się z obowiązkiem przestrzegania kilkunastu szczegółowych porozumień handlowych i dostosowania do nich krajowych ustawodawstw.

Współpraca z międzynarodowymi organizacjami gospodarczymi nie zawsze przynosi korzyści. Na przykład działalność Banku Światowego przy projekcie budowy tamy w Indiach była bardzo krytykowana, doprowadziła bowiem do przymusowej relokacji znacznej liczby mieszkańców oraz degradacji środowiska⁵⁶. Także w Polsce wskazać można na minusy tej współpracy w postaci wzrostu bezrobocia, wykluczenia społecznego, pauperyzacji niektórych regionów kraju, wzrostu nierówności społecznych, przejmowania polskiego majątku przez kapitał zagraniczny, korupcji czy wzrostu powiązań środowisk biznesowych z kręgami władzy⁵⁷.

Nie ulega wątpliwości, że Bank Światowy i MFW, przy okazji udzielania pomocy beneficjentom, a WTO przez cały czas, wywierają istotny wpływ na wewnątrz sprawy państw członkowskich. Skoro biorą faktyczny udział w sprawowaniu władzy publicznej, to powstaje pytanie, czy ponoszą z tego tytułu odpowiedzialność wobec beneficjentów bądź ich obywateli. Jak wspomniano wyżej, wpływ międzynarodowych organizacji gospodarczych nie zawsze jest pozytywny i czasem przynosi szkody. Otóż zarówno Bank⁵⁸, jak i MFW⁵⁹ wyposażone zostały w immunitety sądowe, nie ma więc możliwości na przykład uzyskania odszkodowania za szkody powstałe na skutek wprowadzenia polityki wymaganej przez te instytucje. Podobnie ma się sytuacja z WTO⁶⁰. Jest to sytuacja coraz głośniejszy krytykowana w doktrynie⁶¹.

⁵³ Szerzej J.E. Stiglitz, *Globalization and its Discontents*, London 2003.

⁵⁴ Art. II § 2 Porozumienia z Marakeszu.

⁵⁵ Art. II § 3 Porozumienia z Marakeszu.

⁵⁶ T. Berger, B. Morse, *Sardar Sarovar, Report of the Independent Review*, 1992.

⁵⁷ K. Burak, wyd.cyt., s. 11.

⁵⁸ Art. VI § 3 Umowy o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju.

⁵⁹ Art. IX § 3 Umowy o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

⁶⁰ Art. VIII ust. 2-4 Porozumienia z Marakeszu.

⁶¹ Zob. np. C. Tan, *Mandating Rights and Limiting Mission Creep: Holding the World Bank and the International Monetary Fund Accountable for Human Rights Violations*, "Human Rights and Inter-

6. Podsumowanie

Transformacja ustrojowa w Polsce była wielkim wyzwaniem organizacyjno-prawnym. Lata dziewięćdziesiąte to okres walki z inflacją, zmiany w strukturze własności i rewolucja w prawodawstwie. W okresie tym niewątpliwie nastąpił znaczny wzrost PKB i urynkowienie polskiej gospodarki. Największą przeszkodą dla reform, w postaci braku kapitału na ich przeprowadzenie, została pokonana dzięki współpracy z zagranicą. Odmocniły rolę odegrały Bank Światowy i Międzynarodowy Fundusz Walutowy, które w pierwszych latach stanowiły główne źródło środków finansowych dla Polski. Współpraca z nimi pociągała za sobą zmiany w polskim prawodawstwie, choćby w sektorze bankowym. Z czasem wiodącą rolę we wsparciu finansowym polskich reform przejęła Unia Europejska.

W momencie rozpoczęcia transformacji ustrojowej w Polsce Światowa Organizacja Handlu jeszcze nie istniała. Jednakże powołanie jej do życia było istotnym impulsem do uwolnienia polskiego rynku. WTO wymusiła na Polsce wprowadzenie prawodawstwa zapewniającego wolną konkurencję i swobodną wymianę handlową. Dokonane zmiany ułatwiły Polsce późniejszą akcesję do Unii Europejskiej, która również wymaga od swych członków równego traktowania partnerów handlowych i dostępu do rynków.

Niewątpliwą wadą współpracy z organizacjami międzynarodowymi jest brak ich odpowiedzialności. Jak widać z powyższych rozważań, instytucje gospodarcze nie tylko gwarantują dostęp do kapitału i rynków zbytu, ale także wywierają znaczący wpływ na politykę i prawodawstwo beneficjentów. Jednakże nie ponoszą z tego tytułu żadnej odpowiedzialności ani na płaszczyźnie międzynarodowej, ani krajowej.

Literatura

- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001.
- Berger T., Morse B., *Sardar Sarovar, Report of the Independent Review*, Ottawa 1992.
- Burak K., *Rola Banku Światowego w procesie integracji Polski z Unią Europejską*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, 2005, nr 1123.
- Douglass A.I., *East-West trade: The Accession of Poland to the GATT*, "Stanford Law Review" 1972, t. 24, nr 4.
- Kaczurba J., *Polska w WTO*, [w:] J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), *Polska w WTO*, Warszawa 2002.
- Kołodziejczyk K., *Współpraca Polski z międzynarodowymi instytucjami finansowymi*, [w:] S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Warszawa 2012.

national Legal Discourse" 2008, nr 2; N. Wahi, *Human Rights Accountability of the IMF and the World Bank: Critique of Existing Mechanisms and Articulation of a Theory of Horizontal Accountability*, "UC Davis Journal of International Law & Policy" 2005-2006, nr 12.

- McBeth A., *A Right by any Other Name: The Evasive Engagement of International Financial Institutions with Human Rights*, "George Washington International Law Review" 2008-2009, vol. 40, s. 1112-1114.
- Michalek J.J., Piotrowski J., *Rozstrzygnięcie sporów*, [w:] J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), *Polska w WTO*, Warszawa 2002.
- Nowak-Far A. (red.), *Prawo Światowej Organizacji Handlu a Unia Europejska*, Warszawa 2008.
- Stiglitz J.E., *Globalization and its Discontents*, London 2003.
- Sulimierski B., *Problemy zadłużenia zagranicznego i jego obsługi*, [w:] *Zagraniczna polityka handlowa 1996/1997*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1998.
- Sztaborowska M., *Wspólnoty Europejskie w Światowej Organizacji Handlu - aspekty prawne*, „Wspólnoty Europejskie” 2005, nr 5.
- Tan C., *Mandating Rights and Limiting Mission Creep: Holding the World Bank and the International Monetary Fund Accountable for Human Rights Violations*, "Human Rights and International Legal Discourse" 2008, nr 2.
- Wahi N., *Human Rights Accountability of the IMF and the World Bank: Critique of Existing Mechanisms and Articulation of a Theory of Horizontal Accountability*, "UC Davis Journal of International Law & Policy" 2005-2006, nr 12.
- Woźnowski J., *Polska w GATT*, Warszawa 1974.
- Wróbel A., *Polska w Światowej Organizacji Handlu*, [w:] S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Warszawa 2012.
- Ziemblicki B., *Przyczyny i skutki jednoczesnego członkostwa Wspólnot Europejskich i ich państw członkowskich w Światowej Organizacji Handlu*, „Spotkania Europejskie” 2009, nr 2.

COOPERATION OF POLAND WITH INTERNATIONAL ECONOMIC ORGANIZATIONS DURING THE PERIOD OF POLITICAL TRANSFORMATION

Summary : In the time of political transformation Poland cooperated with international economic organizations, such as the World Bank, the International Monetary Fund and the World Trade Organization. The main goals of this collaboration were attracting foreign capital, generating growth of international trade and strengthening of international credibility.

The financial assistance from the World Bank and the International Monetary Fund is conditional. This means that these institutions have a real influence on the states' internal affairs and policies. This includes jurisprudence, since the World Bank and the International Monetary Fund contributed for example to the adoption by Poland of legal acts on privatization and commercialization of state-owned enterprises and bank law. The World Trade Organization also requires its members to adopt several trade agreements, which impact municipal law. For example Poland adopted customs law and intellectual property law.

International economic organizations' interference with beneficiaries' internal affairs not always brings positive outcomes. In case of Poland it includes among other such problems as corruption and taking over Polish property by foreign capital. The problem of legal accountability of the World Bank, the International Monetary Fund and the World Trade Organization remains unsolved even nowadays. It seems that they cannot be held accountable despite their contribution to the harm done.

Keywords: economic law, World Bank, World Trade Organization, International Monetary Fund, economic cooperation and economic reforms.

